

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudkyní JUDr. Evou Lukotkovou v právní věci žalobce: **M. D.**, zast. JUDr. Milanem Pivovarčíkem, advokátem se sídlem Žižkovo náměstí 7, 669 02 Znojmo, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 30. 5. 2013, č. j.,

t a k t o :

- I. Žaloba **s e z a m í t á .**
- II. Žalobce **n e m á p r á v o** na náhradu nákladů řízení.
- III. Žalované **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 15. 3. 2013, č. j. byla uložena žalobci povinnost vrátit žalované přeplatek na vdoveckém důchodu v částce 163.515 Kč podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který vznikl za období ode dne 1. 11. 2008 do 17. 10. 2011.

Proti rozhodnutí podal žalobce námitky, které žalované byly doručeny dne 26. 3. 2013.

Rozhodnutím žalované ze dne 30. 5. 2013, č. j. byly námitky zamítnuty a rozhodnutí žalované ze dne 15. 3. 2013 bylo potvrzeno. Rozhodnutí žalované je předmětem soudního přezkumu.

Žalobou ze dne 26. 6. 2013 doručenou Krajskému soudu v Brně dne 28. 6. 2013 se domáhal žalobce zrušení přezkoumávaného rozhodnutí žalované, namítl, že nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav věci, byla provedena nesprávná aplikace správního uvážení, byly přijaty nesprávné právní závěry. Z dokladů, o které se žalovaný opírá ve svém rozhodnutí, je zřejmé, že při podání žádosti o vdovecký důchod (dne 3. 9. 2008) ani při podání žádosti o starobní důchod (dne 5. 9. 2008) žalobce nikterak nepochybil v tom, že by sdělil nepravdivé údaje. Problém vznikl tím, že došlo k časovému překrytí obou žádostí, navíc u dvou institucí – Ministerstvo vnitra ČR (starobní důchod) a ČSSZ (vdovecký důchod). V době podání žádosti o starobní důchod nepobíral ještě vdovecký důchod. Následně rozhodnutím žalované ze dne 8. 10. 2008 mu byl přiznán vdovecký důchod ode dne 1. 11. 2008. Správní orgán nemůže paušálně uplatňovat rozsah právního vědomí obyvatelstva, potažmo žalobce poukazem na to, že daná právní norma je zveřejněna ve sbírce zákonů. Žalobce byl až do napadeného rozhodnutí přesvědčen ve správnost výpočtu sociálních dávek, které mu byly poskytovány a které také zcela spotřeboval.

Žalovaná v písemném vyjádření ze dne 13. 8. 2013 navrhla zamítnutí žaloby s argumentací, že žalobce uplatnil žádost o vdovecký důchod dne 3. 9. 2008, následně dne 5. 9. 2008 žádost o starobní důchod u Ministerstva vnitra ČR. V době uplatnění žádosti o starobní důchod měl žalobce uplatněnou žádost o obnovu vdoveckého důchodu, a proto si musel být vědom, za jakých podmínek mu opět vznikne nárok na tuto dávku a její výplatu. V případě pochybností mohl požádat o informace pracovníci příslušné OSSZ nebo MV ČR, u nichž žádosti uplatnil. Správnost postupu podložil ustanovením § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění a ust. § 50 odst. 1 citovaného zákona.

Žalobce k vyjádření žalované podal dne 23. 8. 2013 repliku, v níž setrval na původním stanovisku, že vzniklou situaci nezavinil, ani si nebyl vědom žádného svého pochybení. Po celou dobu vyměřené dávky důchodového zabezpečení pobíral v dobré víře. Případný nárok žalované na vrácení požadované částky prisouzením soudu by tak žalobce uvrhl do neřešitelné situace, neboť není schopen takovouto pohledávku žalované v rozumně přijatelné době zaplatit.

Soudní jednání v předmětné věci se konalo dne 16. 4. 2015. Žalobce za účasti právního zástupce a jeho přednesu upřesnil, že prvotně mu byl přiznán vdovecký důchod v polovině roku 2007, pobíral jej po dobu jednoho roku, tj. do června roku 2008. O obnovení nároku a výplaty této dávky požádal dne 3. 9. 2008. Dne 5. 9. 2009 podal u Ministerstva vnitra ČR žádost o starobní důchod. Vdovecký důchod mu byl přiznán ode dne 1. 11. 2008, starobní důchod Ministerstvem vnitra ČR ode dne 1. 11. 2008. Přiznal, že ani jednomu orgánu nesdělil, že pobírá od druhého orgánu jinou dávku důchodového pojištění, měl za to, že tyto skutečnosti jsou jim vzájemně známy. V žádosti o vdovecký důchod pouze uvedl, že je mu poskytován výsluhový příspěvek. Jeho zamítavé stanovisko bylo opřeno o judikaturu Nejvyššího správního soudu použité již v rozhodnutí Krajského soudu v Brně vedené pod sp. zn. 22 Ad 21/2012, a to v souvislosti s výkladem ust. § 118a zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění. Byl toho názoru, že žádný z atributů vyplývajících z citovaného právního ustanovení splněn nebyl. Žádosti o jednotlivé dávky byly podány v předtisku a v souladu se

stavem, který existoval ve chvíli, kdy tyto žádosti byly podány. Skutečnost, že nedošlo ke vzájemné informovanosti mezi oběma orgány, nemůže jít k tíži žalobce.

Zástupkyně žalované uvedla, že v roce 2007 při prvotním přiznání vdoveckého důchodu musel být žalobce vyrozuměn o svých právech a povinnostech. V případě, že při sepisování nového nároku na vdovecký důchod, tj. dne 3. 9. 2008 by sdělil, že v dohledné době bude podávat žádost o starobní důchod, byť u jiného orgánu, pak tato skutečnost by byla zachycena v tiskopisu pro sepis předmětné žádosti, což se však nenastalo. Žalobce byl poučen ve smyslu ust. § 50 odst. 1 zákona č. 582/2001 Sb., této povinnosti však nedostál. Navrhla proto zamítnutí žaloby.

Ze spisové dokumentace soud zjistil, že první žádost o vdovecký důchod podal žalobce dne 12. 7. 2007, neboť jeho manželka A. D. zemřela dne Rozhodnutím žalované ze dne 3. 12. 2007 byl mu přiznán vdovecký důchod ve výši 6.160 Kč měsíčně ode dne 17. 6. 2007. Dne 3. 9. 2008 podal novou žádost o vdovecký důchod, jednalo se o obnovu nároku na tuto dávku (§ 50 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. v platném znění). Rozhodnutím žalované ze dne 8. 10. 2008 byl mu přiznán vdovecký důchod ode dne 14. 10. 2008 ve výši 6.760 Kč měsíčně. Dále ve spise je založen přípis Ministerstva vnitra ČR ze dne 5. 8. 2011 adresovaný žalované, že pokud jmenovanému je žalovanou vyplácen vdovecký důchod, aby výplata této dávky byla předána ode dne 1. 11. 2008 MV ČR za účelem sloučení se starobním důchodem a o vyčíslení částky vyplacené na vdovském důchodu ode dne 1. 11. 2008 do data zastavení jeho výplaty. Dále se ve spise nachází rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR ze dne 25. 10. 2011, č. j. OSZ-56850-2011 potvrzující, že ode dne 1. 11. 2008 došlo k souběhu nároku na výplatu starobního důchodu a na výplatu vdoveckého důchodu. Žalovaná rozhodnutím ze dne 5. 9. 2011 zastavila výplatu vdoveckého důchodu ve výši 7.209 Kč měsíčně.

Posouzení věci Krajským soudem v Brně:

Žaloba byla přezkoumána v mezích žalobních bodů včetně řízení předcházející jeho vydání rozhodnutí, přičemž soud vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (ust. § 75 odst. 1, 2 s.ř.s.).

Z obsahu žaloby vyplývá, že žalobce vytýká správnímu orgánu, že nedostatečně zjistil skutkový stav věci, překročil zákonem stanovené meze správního uvážení a přijal nesprávné právní závěry, jestliže mu uložil povinnost vrátit přeplatek na vdoveckém důchodu v částce 163.515 Kč podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění, který vznikl za období ode dne 1. 11. 2008 do dne 17. 10. 2011.

Spor mezi účastníky je v rovině právní, skutkové okolnosti vyplývají z přezkoumávaného rozhodnutí a z obsahu připojeného správního spisu.

Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 24. 9. 2012, č. j. 22 Ad 21/2012-21 byla rozhodnutí žalované ze dne 3. 4. 2012, č. j. a rozhodnutí ze dne 15. 2. 2012, č. j. zrušena a věc vrácena žalované k dalšímu řízení. Soud shledal pochybení žalované především z toho důvodu, že nebyla vyčíslena výše přeplatků za jednotlivá konkrétní období tak, aby výsledná vyčíslená částka byla přezkoumatelná i pro žalobce. Dále žalovaná pochybila ve stanovení povinnosti vrátit přeplatek, a to především z toho důvodu, že

důvody výroku neodpovídají odůvodnění napadeného rozhodnutí, a právě pro tyto rozpory mezi výrokiem a odůvodněním, rovněž nebylo možno napadené rozhodnutí potvrdit. Žalovaná proto byla zavázána řádně zdůvodnit subjektivní odpovědnost za přeplatek dávky žalobci, což přesvědčivým způsobem neučinila. Nevyčíslení přeplatku za jednotlivá období způsobilo tak nepřezkoumatelnost tohoto přeplatku. Pokud se týká subjektivní odpovědnosti za přeplatek dávky, byla uložena žalované povinnost řádně, podrobně a přesvědčivým způsobem zdůvodnit, z jakých okolností musel žalobce předpokládat, že mu je důchod vyplácen neprávem a teprve po zhodnocení všech skutečností znovu zvážit, zda přezkoumatelným způsobem vyčíslený přeplatek ve výši 163.515 Kč má uhradit či nikoliv.

V návaznosti na vyslovený právní názor vydala žalovaná dne 15. 3. 2013 nové rozhodnutí, č. j. 501 014 037, jímž uložila žalobci povinnost vrátit žalované přeplatek na vdoveckém důchodě v částce 163.515 Kč podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění, který vznikl za období ode dne 1. 11. 2008 do dne 17. 10. 2011. Výše přeplatků za jednotlivá období byla konkrétně vyčíslena, zároveň byl zpracován i přehled vyplacených dávek v jednotlivých měsících za uvedené období. Žalobce podal proti rozhodnutí námitky obsahově v podstatě shodné s námitkami uplatněnými již dne 23. 2. 2012 proti rozhodnutí žalované ze dne 15. 2. 2012, č. j. Žalovaná rozhodnutím ze dne 30. 5. 2013, č. j. námitky zamítla a napadené rozhodnutí potvrdila. Žalobce podal dne 28. 6. 2013 žalobu, žalobní námitky korespondují s námitkami odvolacími. Tyto rozvinul dále při jednání dne 16. 4. 2015. Žalovaná podala vyjádření dne 15. 8. 2013, na němž setrvala i při jednání dne 16. 4. 2015.

K věci je nutno v první řadě konstatovat, že soud nemá pochyb, že došlo k nepřipustnému souběhu důchodu vdoveckého a starobního za dobu ode dne 1. 11. 2008 do dne 17. 10. 2011, a tedy k přeplatku na důchodu. Důvodem přeplatku byla skutečnost, že žalobce dne 3. 9. 2008 uplatnil žádost o vdovecký důchod u žalované a dne 5. 9. 2008 žádost o starobní důchod u Ministerstva vnitra ČR. V době uplatnění žádosti o starobní důchod, tedy již měl uplatněnou žádost o obnovu vdoveckého důchodu, který prvotně mu byl přiznán v roce 2007 na dobu jednoho roku, tuto skutečnost při sepisu žádosti o starobní důchod však neuvedl. Rovněž ani při sepisu žádosti o vdovecký důchod neoznámil svůj úmysl uplatnit žádost o starobní důchod, byť u jiného orgánu. Součástí každého vydaného rozhodnutí je i povinnost písemně ohlásit žalované do osmi dnů veškeré skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši a výplatu (ust. § 50 odst. 1 zákona č. 582/2001 Sb.), což však neučinil.

Podle ust. § 118a odst. 1 citovaného zákona, jestliže důchod byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce než náležel, protože příjemce důchod nesplnil některou jemu uloženou povinnost, přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce než náležel, nebo vědomě jinak způsobil, že důchod nebo jeho část byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce než náležel, má plátce důchodu vůči příjemci důchodu nárok na vrácení, popř. úhradu nesprávně vyplacené částky.

Jak vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 5. 2010, č. j. 3 Ads 35/2010-55, www.nssoud.cz, „schéma tohoto odpovědnostního vztahu je tvořeno alternativními skutkovými podmínkami, z nichž alespoň jedna musí být splněna pro vznik odpovědnosti za přeplatek na důchodu (tj. „nesplnění uložené povinnosti“, „přijetí důchodu či jeho části při vědomí jeho neoprávněného vyplacení“, „jiné vědomé způsobení vzniku přeplatku“). Ačkoliv citované ustanovení výslovně neužívá pojem „zavinění“ ani výslovně

nehovoří o žádné z jeho forem (tj. úmyslu či nedbalosti), je z jeho výkladu jednoznačně patrné, že odpovědnost oprávněné osoby, příjemce dávky je tzv. subjektivní odpovědností. V daném případě se tedy jedná o odpovědnostní vztah, jehož prvky jsou: 1) protiprávní jednání příjemce důchodu spočívající v porušení některé z jeho zákonných povinností, 2) škodlivý následek, 3) kauzální nexus mezi jednáním příjemce důchodu a škodlivým následkem a konečně 4) zavinění jako psychický vztah příjemce důchodu ke vzniku přeplatku.“ Nejvyšší správní soud považuje otázku zavinění za klíčovou a podotýká, že „ani zákon č. 582/1991 Sb., ani další předpisy práv a sociálního zabezpečení nedefinují zvláště pojem zavinění. Pro je při práci s tímto pojmem třeba vycházet z jeho obecného právního významu, který je legálně definován pouze trestním právem hmotným a používá se na základě analogie iuris a širokého doktrinálního i praktického konsenzu v celém právním řádu. Z výkladu citovaného ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a jeho účelu vyplývá, že pro naplnění prvku zavinění postačí pouze zavinění v nedbalostní, nikoliv v úmyslné formě. Z dikce uvedeného ustanovení přitom neplyne, zda prvek zavinění musí být prokázán žalovanou, ale ani to, že by se za splnění všech ostatních prvků vzniku odpovědnostního právního vztahu presumoval, neboť citovaný zákon neobsahuje žádné ustanovení umožňující exkulpaci (tj. vyvinění) příjemce důchodu z povinnosti vrátit vzniklý přeplatek. Z uvedeného lze usuzovat, že naplnění všech jejich prvků vzniku odpovědnosti za přeplatek musí zkoumat ex offio žalovaná, neboť řízení o stanovení povinnosti vrátit přeplatek se vede z vlastního podnětu správního orgánu. Jak bylo ovšem výše naznačeno citované ustanovení § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. obsahuje vícero dílčích skutkových podstat vzniku odpovědnosti za přeplatek, přičemž ne u všech z nich lze výkladem dovodit nutnost prokazování prvku zavinění. Při posuzování zákonnosti rozhodnutí žalované je třeba hodnotit, zda je v jejím odůvodnění postaveno zcela na jisto, že byly naplněny všechny uvedené prvky odpovědnostního schématu odpovědnosti za přeplatek na vdoveckém důchodu.“

V souzené věci je však relevantní ta skutková podstata, v níž je zavinění alespoň ve formě nedbalosti implicitně obsaženo (srov. dikci „musel z okolností předpokládat“). Při posuzování zákonnosti rozhodnutí žalované je třeba hodnotit, zda v jejím odůvodnění je postaveno na jisto, že byly naplněny všechny uvedené prvky odpovědnostního schématu odpovědnosti za přeplatek na vdoveckém důchodu. Soud za daného stavu učinil spornou otázku, zda žalovaná uvedla, jaké byly okolnosti, za nichž by musel žalobce předpokládat, že je mu důchod vyplácen neprávem nebo jak jinak měl vědomě způsobit, že mu důchod byl vyplácen neprávem. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí však vyplývá, že žalovaná vycházela zejména z vědomí žalobce o tom, že „musel z okolností předpokládat“, že vdovecký důchod mu byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce než náležel. Žalovaná tak usuzovala na vědomou formu zavinění žalobce, a to na nedbalost. Poznamenává se, že i zavinění ve formě nevědomé nedbalosti, tedy absenci vědomé i volní stránky zavinění a jejich fiktivní konstrukce (srov. dikci „vědět mohl a měl“ uvedenou v legální definici této formy zavinění v ust. § 5 zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákon účinný do dne 31. 12. 2009), které z jednání žalobce vyplývá, dostačuje ke vzniku odpovědnosti za přeplatek na dávce dle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění. Za daného stavu šlo tedy o objasnění, zda má žalovaná nárok na vrácení, popř. úhradu vyplacené částky podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Naskýtá se proto otázka, zda bylo možno usuzovat na klíčovou skutkovou podstatu odpovědnostního vztahu, jež byla podkladem pro napadené rozhodnutí, a to skutečnost, že žalobce přijal důchod nebo jeho část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byl vyplácen neprávem nebo ve vyšší částce, a to z titulu uplatněného, byť ne v době podání žádosti o vdovecký důchod, přiznaného starobního důchodu. Pro vznik odpovědnosti příjemce důchodové dávky za přeplatek je určující, že žalobce v době uplatnění

žádosti o starobní důchod měl již uplatněnou žádost o obnovu vdoveckého důchodu a měl si být tedy vědom, za jakých podmínek mu opět vznikne nárok na tuto dávku a její výplatu. Měl rovněž možnost podání žádosti o další dávku důchodového pojištění u jiného správního orgánu sdělit při uplatnění žádosti o starobní důchod, zejména pak po obdržení rozhodnutí o přiznání důchodů oznámit žalované, že mu byla přiznána další dávka důchodového pojištění, což však neučinil. Porušil tak oznamovací povinnost stanovenou mu ust. § 50 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění.

Optikou tohoto náhledu se tak Krajský soud v Brně odchýlil od právního názoru vysloveného v rozsudku ze dne 24. 9. 2012, č. j. 22 Ad 21/2012-21 a dospěl k závěru, že nově vypracované rozhodnutí ve věci nevykazuje zásadní deficit, který by způsobil vadu po stránce právní, případně skutkové. Ve smyslu ust. § 78 odst. 7 s.ř.s. proto žalobu jako nedůvodnou zamítl.

Žalobce ve věci samé nebyl úspěšný, žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení ze zákona, soud proto rozhodl tak, že se žádnému z účastníků náhrada nákladů řízení nepřiznává (§ 60 odst. 1, 2 s.ř.s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

V Brně dne 16. dubna 2015

JUDr. Eva Lukotková, v. r.
samosoudkyně

Za správnost vyhotovení:
Barbora Zachovalová